

EL TEMPS

Sobre el mapa, la distància que separa el nucli antic de Sagunt i el nucli urbà constituït al voltant del seu port és de poc més de 3,5 quilòmetres. Sobre el terreny, en canvi, la distància que separa els uns i els altres va molt més enllà d'allò merament espacial, fins al punt que és possible que el nouvingut despistat crega trepitjar poblacions diferents. Perquè avui els 132 quilòmetres quadrats de què consta aquest municipi són l'escenari d'un estira-i-arronsa del qual depèn la integritat de la ciutat. A un costat de la corda, i estirant cada dia més fort, hi ha aquells que pensen que Sagunt, una ciutat que aquest darrer segle ha crescut en dos nuclis poblacions molt diferenciats, hauria de dividir-se en dues parts independents. A l'altre costat, i resistint l'estrebada segregacionista, hi ha aquells incapaços de concebre una amputació que, a parer seu, des-sagnaria econòmicament, culturalment i històricament la capital del Camp de Morvedre.

Totes dues actituds, a primera vista irreconciliables, quedaran escenificades aquest mes, quan el ple de l'ajuntament discuteixca l'expedient de segregació presentat per Segregació Portenya (SP), un partit polític creat expressament a partir de la plataforma cívica Iniciativa Portenya. L'objectiu declarat és d'aconseguir la independència del nucli de població que hi ha al voltant del port de Sagunt perquè "el Port es avui dia una realitat concreta, un poble", per la qual cosa "necessitem dotar-nos d'un ajuntament propi amb sensibilitat portenya", segons afirmen a la seua carta de presentació. L'expedient de segregació, el segon que es presenta en aquests darrers cinc anys —el primer ja

Sagunt dual

La capital del Camp de Morvedre, bressol de la romanització al País Valencià i nucli econòmic de primera magnitud gràcies al port, pot tenir els dies comptats. Sagunt assisteix, perplex i insolent, als intents d'una part de la població, la que resideix al Port, per segregarse. Raons econòmiques, socials, històriques i demogràfiques expliquen un conflicte que sembla haver arribat al punt de no-retorn.

fou refusat pel consistori municipal i la Generalitat, que hi té l'última paraula—, té el suport de més de 16.000 veïns del Port, que han trobat en SP una manera de canalitzar la desafecció que durant anys ha anat covant-se entre ambdós nuclis de població. Votar aquest partit és la manera com els saguntins donaren als habitants del Port) o *anells* (per les anelles que portaven els esclaus) tenen de venjar-se dels *romans* (pel passat romà de la ciutat, simbolitzat en el seu teatre) o *pecholatas* que viuen 3,5 quilòmetres terra endins. Per desfer-se'n, Segregació Portenya proposa de dividir el terme municipal en dues parts. Al nou municipi li correspondria el 25% del territori, una xifra irrisòria tret que tinguem en compte que s'hi concentra tota l'activitat portuària i industrial

de l'actual ciutat. El municipi nomenat creat de la segregació s'anomenaria *el Port*, sense cap al·lusió a Sagunt, i el gentilici per a denominar els seus habitants seria *portenya*.

Un port amb majúscules. El xoc de trens que aquest mes es viurà al consistori municipal entre partidaris de la segregació i detractors no és producte de les vel·leïtats transitòries dels partidaris d'aconseguir l'autonomia total per als habitants del Port. Tot i que les dues darreres campanyes a favor de la segregació han estat convenientment adobades amb tints populistes, l'exploació de tòpics ancestrals i llocs comuns perillosament inflamables, tot-hom coincideix que el desencontre que avui s'hi viu és la conseqüència de raons històriques, polítiques, socials i

A l'esquerra, el nucli antic de Sagunt, a l'interior del municipi. A la dreta, el Port.

econòmiques molt profundes. Durant tota la primera meitat del segle XX, Sagunt i el Port van anar moblant les seues respectives cambres sense adonar-se —o sense voler-se adonar— que totes dues compartien pis i que algun dia es trobarien al corredor. I ara, quan finalment han coincidit, s'han adonat que l'estil i el gust de l'un i de l'altre no són gens de bon combinar.

El principi d'aquesta història està en el Sagunt de principi del segle XX. La capital del Camp de Morvedre, situada cinc quilòmetres endins respecte de la Mediterrània, tot i tenir 13 quilòmetres de costa, comptava aleshores amb poc més de 7.000 habitants, la major part dels quals es dedicaven a l'agricultura. Sagunt vivia d'esquena a la mar perquè tot allò que necessitava li ho donava la terra. Això fou així fins que el 1.902 l'empresari basc Ramón de la Sota va triar Sagunt com a punt d'eixida a mar del ferro que explotava a Terol. En la ment de de la Sota hi havia la idea de construir unes instal·lacions que, al costat de la mar, es convertiren en un empori, la Companyia Minera de Sierra Menera. Allí on només hi havia una platja de còdols, l'empresari basc va promoure la construcció d'una gran empresa, *la Fàbrica*, tal com la continuen coneixent avui dia, germen dels alts forns desmantellats els anys 80. El desenvolupament de la Fàbrica va anar acompanyat d'una demanda creixent de mà d'obra. Els saguntins, acostumats a viure d'una agricultura que encara resultava rendible, es giraren d'esquena a de la Sota, cosa que propicià l'arribada en massa d'immigrants procedents de l'interior de la península. En uns pocs anys, el Port de Sagunt s'havia convertit, per obra i gràcia de de la Sota, en

un focus d'atracció per a famílies amb poc recursos vingudes des de Castella - la Manxa, Castella i Lleó, Andalusia, Aragó o l'interior del País Valencià. Fou a partir d'aquell moment quan la Fàbrica passà a convertir-se en una mena d'ajuntament en funcions, en acaparar totes les competències que altrament haurien correspost a un govern local. Al voltat de l'empresa, i gràcies als seus diners, es construïren blocs d'habitatges, escoles, centres sanitaris i tot allò que fa que avui el Port de Sagunt siga considerat un dels millors exemples de poblacions fabrils de tot Europa. L'assimilació arribà fins el punt que la patrona d'aquest nucli és avui la Mare de Déu de la Begoña, patrona tradicionalment lligada al País Basc.

Mentrestant, Sagunt es va mantenir al marge de tot allò que passava a la vora de la Mediterrània. L'ajuntament, veient que la Fàbrica esdevenia una mena de consistori subsidiari, es desentenia de tot allò que passava a la vora de la mar, mentre els saguntins observaven amb un cert aire de superioritat l'allau d'uns nousvinguts que mai no assolirien la classe social que ells havien aconseguit gràcies a les rendes que els proporcionava l'agricultura. Ells a la seua feina i nosaltres a la nostra, semblava el pensament compartit per la majoria de saguntins. Deuen ser aquesta consciència col·lectiva i la inacció de l'ajuntament els focus de les tensions que mouen molts prejudicis i ressentiments que avui aboquen, sobretot, els veïns del Port contra els veïns del centre històric. Els cinc quilòmetres que separaven l'un nucli de l'altre —en temps en què els cotxes es podien comptar amb els dits de dues

mans— ho van arrodonir. “[Els veïns de Sagunt] ens deien ‘els de l'aldea’ o ‘la petita Rússia’”, explica un jubilat que ha signat a favor de l'expedient de segregació i que va arribar a la Fàbrica procedent d'Albacete ara fa 55 anys. “Que no diguen que a nosaltres ens va acollir Sagunt, perquè qui ens va acollir va ser la Fàbrica”, rebla en castellà, llengua aclaparadorament majoritària al Port.

Sagunt dual. Rancúnies a banda, la diferència de tarannà entre l'un nucli i l'altre ha fet que Sagunt siga avui una societat dual, amb identitats col·lectives condicionades per passats molt diferents. “Pot semblar un tòpic, però no ho és”, explica l'historiador saguntí Emili Llueca, i enemic de la segregació, “però a Sagunt hi ha dues maneres de pensar. Al nucli antic tenim una mentalitat agrària. El llaurador mira al cel, guarda els diners sota la rajola i no gasta ni cinc perquè es molt conservador. Per contra, al Port hi predomina una mentalitat industrial, dinàmica. Viuen el present i el futur.” Llueca manté, això no obstant, que aquesta diferència “no es raó suficient per a sostenir la divisió del municipi”, i que hauria de ser un valor afegit i no un motiu de disputa.

Aquesta dualitat de què molts parlen la va constatar el sociòleg Rafael L. Ninyoles en un estudi ara fa deu anys. Tot i el temps transcorregut des d'aleshores, les seues conclusions apunten cap a les diferències sociològiques que poden acabar fracturant una ciutat mil·lenària que, un dia, va sobreviure a la destrucció cartaginesa. A l'hora de fer una autodescripció, els residents del nucli històric es qualifiquen

Els orígens de l'esquerda

L'actual intent d'aconseguir la segregació del Port de Sagunt del nucli històric de Sagunt, capital del Camp de Morvedre, ha estat precedit de quatre tempteigs, cap dels quals no ha reeixit. A continuació resseguim diversos intents del Port d'aconseguir la independència:

■ **1927** L'entitat cívica Unió Urbana reclama a l'Ajuntament de Sagunt que el Port passe a denominar-se Puerto del Hierro i es constitueixi com a municipi de ple dret. La proposta és rebutjada per l'ajuntament i pel Ministeri de Governació espanyol.

■ **1937** El regidor de la CNT Hipólito Delgado Ferrer planteja en un ple municipal la segregació del Port, sense obtenir-ne resposta afirmativa.

■ **Anys 50** La lluita fratricida entre els caps del Moviment a Sagunt reactiva el debat sobre la segregació,

després de dos dècennis de silenci. La proposta és avalada pel governador civil, però Madrid avorta l'intent.

■ **2006** La Generalitat Valenciana rebutja l'expedient de segregació presentat per l'iniciativa Portenya perquè no s'acredita que el Port siga un nucli de població territorialment diferenciada.

■ **2008** Segregació Portenya, braç polític de la plataforma Iniciativa Portenya, presenta un nou expedient de segregació al ple de l'Ajuntament de Sagunt.

de "gent conservadora-tradicional" o fins i tot "de poble"; mentre els veïns del Port quasi no deixen entreveure connotacions negatives pròpies i, a tot estirar, es consideren desarrelats. Quan es tracta d'adjectivar els veïns, l'estudi de Ninyoles apunta que per als habitants del Port, el nucli antic de Sagunt és un referent marcadament negatiu. Aquestes valoracions expliquen en bona mesura que la segregació tinga una acceptació molt més gran entre els habitants del Port que entre els saguntins. Un 42,1% de la població entrevistada al Port de Sagunt es declarava el 1998 partidària de la separació, mentre que només per a un 10,5% de veïns de Sagunt aquesta era l'opció preferida. "Es una lluita absurda. Allò important és que trebalem junts perquè dividir no aporta cap benefici", manté la periodista saguntina Maria Josep Picó, tot verbalitzant una opinió molt estesa entre els seus conciutadans. Siga com siga, els resultats semblen apuntar cap a una situació paradoxal: si al segle XX van ser els saguntins que van girar-se d'esquena als veïns del Port, avui s'ha girat la truita i són els saguntins que han de suportar el menysteniment d'aquells que resideixen al Port.

La demografia i la realitat econòmica fan costat als habitants del Port i als defensors de les tesis segregacionistes. En trenta anys, la indústria ha ocupat el lloc de l'agricultura com a motor econòmic al País Valencià i ha possibilitat

que l'economia al Port de Sagunt siga molt més dinàmica que no pas a l'interior. El port de Sagunt, el segon més important del País Valencià i amb una posició estratègica molt més avantatjosa que no pas el de València, ha atret ja Enagas o Toyota, entre més empreses, i espera que els governs valencià i espanyol desenvolupen el Parc Sagunt II, un complex industrial de 6 milions de metres quadrats. Aconseguida l'autonomia econòmica i refermada l'autoestima, què o qui podria aturar la segregació? L'orografia, que afavoreix l'assentament de la població a la plana costera, i no pas al constret nucli his-

tòric, hi ha fet la resta. L'any 2002, el municipi de Sagunt tenia 63.000 habitants, dels quals 38.000 vivien al Port i 25.000 a la ciutat de Sagunt.

Dual i esquizofrènica. D'ençà de l'arribada de la democràcia, i més encara a partir del desmantellament dels Alts Forns del Mediterrani a la dècada dels 80, l'ajuntament ha tingut bona cura de posar fi a la inacció que fins aleshores havia manifestat envers tot allò que s'esdevenia al Port. Amb la desaparició de la Fàbrica, i l'ombra d'un reviscolat segregacionisme sobrevolant el Camp de Morvedre, els go-

Ni la primera ni l'última

El cas de Sagunt no és ni de bon tros el primer d'un municipi dels Països Catalans que s'enfronta a l'aspiració d'una part de la població de segregar-se. Durant aquestes darreres dècades s'han enregistrat intents de segregació constants. La casuística és llarga: nuclis que han anat formant-se prop d'uns altres municipis que volen canviar d'ajuntaments; nuclis que volen segregar-se perquè han crescut i consideren que tenen entitat per a formar un municipi (com Sant Antoni de Benaixeve, a la comarca del Camp de Túria, que s'independitzà de Paterna el 1997); o noves realitats urbanes mancades d'història que han anat adquirint personalitat pròpia (com Ciutat Badia, al Vallès Oriental, que es va separar de Cerdanyola i Barberà del Vallès). Causes a banda, si en alguna cosa coincideixen aquests casos és en la conflictivitat política i social que han despertat. Han estat escassos els municipis disposats a permetre l'amputació d'una part del territori, més encara quan l'operació ha estat executada per nuclis de població que romanien com a petites pedanies subsidiàries en l'imaginari col·lectiu. Fou el cas, per exemple, de la segregació de l'Ampolla respecte al Perelló, al Baix Ebre, que va mantenir a mata-degolla les poblacions de l'un nucli i l'altre a la

verns municipals han apostat per donar al Port el protagonisme que es mereixia i fins i tot a duplicar-hi o traslladar-hi serveis municipals, si bé aquest canvi de conducta s'ha combinat amb un mesurat autisme respecte a les tesis segregacionistes. Tot i els esforços del consistori per fer-se present, els greuges comparatius (“cada volta que he de fer un paper, he de pujar a Sagunt”, “es gasten els diners a Sagunt i a nosaltres ens tenen abandonats”, són comentaris habituals entre els veïns del Port) s'han solidificat tant en l'imaginari col·lectiu que han esdevingut un mur contra el qual els consecutius governs municipals no poden sinó topar-hi. Glòria Calero, alcaldesa del PSPV a la legislatura anterior, nega que avui el Port estiga discriminat. “Això va ser fa temps. El que no poden fer els segregacionistes és basar els arguments en circumstàncies de fa cinquanta anys.” D'una opinió molt semblant és Quico Fernández, representant del Bloc i regidor d'Urbanisme durant el govern municipal de Calero. Per a ell el segregacionisme és un “moviment artificial semblant a Unió Valenciana, que només vol crispar” i que té “molta capacitat per manipular”. A més, SP ha comptat, a parer de Fernández, amb “el silenci covard i còmplice d'una part de la societat del Port que no vol dividir Sagunt, però que no els ha plantat cara”. Precisament, va ser durant el mandat de Fernández que es va impulsar Fusión, un projecte

urbanístic previst en el planejament urbanístic des del 1982 amb l'objectiu polític clar de desacreditar els segregacionistes. Allò que l'urbanisme ha unit, que no ho separe ningú, semblava ser la divisa de l'ajuntament, sense adonar-se que els matrimonis de conveniència solen acabar en divorcis estridents. L'objectiu de Fusión era i és unir a través de la construcció d'habitatges i serveis els dos nuclis de població. Una unió que els segregacionistes consideren “imposada” i “fora de qualsevol lògica”, atès que crea un tipus de ciutat “que s'estén com una llonganissa” de cinc quilòmetres, en paraules de Jaime Goig, portaveu d'SP.

Goig remarca que el moviment del Port no és antisaguntí i assegura que la divisió beneficiaria totes dues poblacions. “El municipi no funciona perquè la confrontació entre els nuclis n'alenteix el funcionament”, explica. Tant si té raó com si no, el ben cert és que a les darreres eleccions municipals el seu partit va aconseguir sis regidors, uns resultats que l'han convertit en el partit frontissa dins l'ajuntament, cosa que entrebanca encara més el tradicional i difícil equilibri de forces que ha caracteritzat aquest consistori, avui governat en minoria pel Partit Popular. Una campanya farcida de victimisme i tints populistes, juntament amb la manca de flexibilitat del govern municipal format per PSPV-EU-Bloc per no caure en els paranys dels segregacionistes, en van propiciar l'avanç electoral. SP va acaparar el vot d'un ampli espectre ideològic de la població del Port, tradicionalment votant d'esquerra. “La gent s'ha adonat que no som el dimoni amb banyes”, explica Goig, un dels principals artífexs que el segregacionisme avui toque a la porta de Sagunt amb més força que mai.

Sagunt o el Port? Cosins o germans? Saguntí C.F o C.D. Acero? Romans o víkings? La Mare de Déu del Bon Succés o la de la Begonya? Dues ciutats o una de sola? És la dicotomia que avui es planteja i que deixaria perplex Anníbal.

dècada dels 80. “Benvingut a l'Ampolla si no sou del Perelló”, deia un cartell a l'entrada de la primera població a mitjan decenni. Les hostilitats només van acabar quan el 1989, la Generalitat, de mal grat, va accedir que l'Ampolla s'independitzara del Perelló. No ha estat pas menys conflictiu l'intent –fins ara no consumat– de la pedania de Fornells de segregarse des Mercadal, al nord de l'illa de Menorca. Els segregacionistes van arribar fins i tot a comparar es Mercadal a “la gran Sèrbia” per la negativa a donar-los la independència. Per contra, el batlle del municipi acusava els partidaris de la segregació de mobilitzar-se només per interessos urbanístics. Actituds a banda, ara per ara, la decisió és a les mans del Tribunal Suprem de Justícia (TSJ).

Fou precisament aquest organisme judicial que, per mitjà d'una sentència judicial del 1989, va permetre que Salou i Vila-seca foren municipis diferents. El TSJ satisfia d'aquesta manera la població de Salou, fins a la dècada dels 60 un petit poblat a la vora de la mar que va anar creixent al caliu del boom turístic. A meitat dels 80, Salou tenia una població consolidada de 15.000 habitants, enfront dels 3.000 de Vila-seca, amb la qual cosa la segregació semblava quasi inevitable. La instal·lació de Port Aventura, a cavall dels nous termes municipals, afegia un ingredient més a un procés ja prou obtús i en què molts habitants del Port de Sagunt s'inspiren per defensar la seua independència.

Violeta Tena